

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis

Antehac ex probatis Auctoribus breviter concinnata

Busenbaum, Hermann

Coloniæ Agrippinæ, 1707

Dubium I. Quid sit suspicio, iudicium temerarium & dubitatio; & quale peccatum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-42561

Confirmatur, nam si tales leges non obligarent in conscientia, frustra ferrentur, quia semper possent facillimè eludi per praxes ejusmodi fraudum & fictionum.

Cui cedant bona defuncti absque hærede & testamento, dictum est n. 104.

TRACTATUS VI.

De Præcepto Decalogi 8. 9. 10. Et de Præceptis Ecclesie.

CAPUT I.

De Præcepto Octavo.

Non loqueris &c.

Prohibetur hic omnis injusta læsio famæ & 1174
honoris proximi; ac præcipuè omnis falsitas, & mendacium, ac læsio verbalis, quæ fit, tum in judicio, falsò accusando, vel verum celando, de quo suprà; tum etiam extra, perniciosè mentiendo, secreta revelando: de quo v. Bon. de rest. d. 2. q. 2. p. un. Laym. l. 3. t. 3. p. 2. c. 5. ac denique detrahendo.

DUBIVUM I.

Quid sit suspicio, iudicium temerarium, & dubitatio, ac quale peccatum.

Suppono hæc tria differre inter se, quòd iudicium fit firma animi sententia, seu assensus indubitatus; Suspicio, assensus inchoatus, quo quis inclinatur in unam partem, iudicans probabiliter latere aliquod fundamentum opinandi: Dubitatio autem non est assensus (nisi causaliter) sed quasi suspensio animi, in neutram partem inclinando. 1175
Quæritur ergo hic, non de suspicione & iudicio

prudenti, quod sufficientibus indiciis nititur, sed de imprudenti & temerario, quod iis destituitur. Majora autem indicia requiruntur ad iudicium, quàm ad suspicionem; & ad hanc, quàm ad dubitationem.

Resp. I. Iudicium temerarium, cum plena advertentia, de gravi malo proximi, communiter est mortale, contra iustitiam. Ita *Fil. Less. l. 2. c. 29. d. 2. Lay. c. 2.* Ratio, quia proximo fit gravis injuria, dum sine causa improbus habetur, cum habeat jus ad bonum nomen & famam; præterquam quòd ex his judiciis plerumq; gravia mala sequantur. In Confessione tamen non opus est explicare speciem mali iudicati, cum omnia uni iustitiæ commutativæ in specie infima adversentur. *Escob. E. 10. c. 4. n. 36.*

Dixi, communiter: quia si iudicium habeat magnam probabilitatem, etsi non omnino sufficientem ad certitudinem, erit veniale, quia moralis certitudo, & magna probabilitas non adeo distant, ut censeatur gravis injuria, iudicare certum, quod est valde probabile; v. g. si iudices juvenem solum cum puella inventum in cubiculo, illicita tractasse. Ex quibus resolvitur, peccari tantùm venialiter temerè iudicando sequentibus casibus. *V. Tann. 2. 2. d. 4. q. 3. d. 2.*

I. Si non fit grave malum, quod proximo temerè impingis; & sic eum, qui iudicat alium esse spurium, vel filium Judæi, à mortali excusant *Nav. Azor, & Less. contra alios apud Dian. p. 5. r. 5. R. 69.*

II. Si fit grave quidem, sed non perfectè advertas.

III. Si advertas quidem te malè iudicare, non tamen

tamen advertis signa esse insufficientia, nec de iis dubitas.

IV. Si signa sint sufficientia ad opinionem saltem probabilem.

V. Mortale etiam non est, (per se loquendo) si de indeterminato tantum iudices: quia nulli fit gravis injuria. *Escob. l. c. ex Fagund.*

Resp. II. Suspicio & dubitatio temeraria, ex genere suo videntur esse peccata tantum venialia; maximè, si procedat ex errore intellectus, quod indicia ut sufficientia apprehenduntur. Ita *Laym. num. 6. ex S. Thom. Nav. Mol. Fill. tr. 4. cap. 1. q. 5. Less. d. 3. &c. contra multos, qui putant esse mortale.* Ratio est, quia communiter suspicio tantum est concitatio quædam ad effectum; manet enim in mente suspicantis aliquo modo bona existimatio proximi: ergo non fit illi gravis injuria, cum non totaliter deturbetur de possessione bonæ famæ; fit tamen aliqua, quia temerè dubitatur.

Dixi, maximè si ex errore: quia talis cum non sit per se voluntaria, nec pertinax, meretur excusationem: si verò ex malevolentia in suspitione gravi persistas, erit mortale, ut docet *Less. Fil. &c.* ob injuriæ gravitatem. Atque idem est de dubitatione positiva, orta ex malevolentia absq; causa, procedit enim ex contemptu alterius, proindeque gravis injuria reputatur.

Quæres. Quomodo discerni possit suspicio à iudicio firmo, quando formido de opposito expressè non est conjuncta.

Resp. Cajetan. censet eum iudicare, qui rogatus an habeat rem pro certo, respondet sibi certam aut ferè certam videri: cum verò suspicari, qui

respondet se non esse moraliter certum, sed facile posse falli. *Vid. Bon. de rest. d. 2. q. 7. p. 1.*

A D D E N D A.

1176 Q. 215. *Quid præterea notandum sit circa suspensionem & iudicium temerarium.* Bz. Seqq. §. 1. Nomine communi suspensionis veniunt dubitatio, suspicio strictè, & opinio. Dubitatio, est vel positiva suspensio assensûs post proposita indicia boni & mali, vel positivum iudicium de eo, quòd res sit dubia, attamen semper cum propensione ad assensum de malo. Suspicio, est assensus de eo, quòd re ipsa lateat aliquid, propter quod possit quis malè sentire de proximo. Opinio, est assensus de malo proximi, ita hæsitans & formidolosus, ut si assentiens interrogaretur, reflectens se diceret rem non esse certam, sed ad summum fortè ita se habere: atque in hanc explicationem videntur recidere ea, quæ fusè habent Lugo de Just. d. 14. s. 2. & Haun. t. 2. à num. 515. ubi è contrà notant per iudicium temerarium iustitiæ oppositum, intelligi assensum, quo quis sine sufficiente fundamento iudicat malum de proximo, cum firmitate, ita ut ex modo tendendi non velit ab eo iudicio recedere nec ultra investigare veritatem, sed ex illo procedere ad actiones circa talem personam; atque ideo rectè infert Mol. d. 13. n. 4. viros timoratos rarò hinc peccare mortaliter, quia vel deest actus voluntatis, qui causare debet illam firmitatem, vel plena advertentia & deliberatio. Dixi, iudicat malum, nam si quis sine sufficiente fundamento iudicet bonum de proximo, erit quidem iudicium temerarium & imprudens, attamen non injuriosum.

§. 2.

§. 2. Quantum ex genere suo peccatum sit temeraria suspicio in communi sumpta, etiam comprehendendo opinionem, non convenit inter Authores, *Bann.* & alii apud *Less.* l. 2. c. 9. n. 15. dicunt suspensionem temerariam planè deliberatam de gravi malo proximi semper esse peccatum mortale. quia est læsio in gravi bono spirituali, cui homo præli-geret jacturam magni boni temporalis: consentit *Less.* n. 21. si ex pravo affectu & non ex imbecillitate humana faciat, atque illi pertinaciter inhæreat. E contra *Caj.* *Fls.* t. 4. d. 3. n. 122. & plerique alii apud *Steph.* t. 4. d. 6. n. 36. cum *Dian.* p. 3. t. 5. R. 31. dicunt semper esse veniale, quia non tollitur absolutè fama, sed tantùm diminuitur aut redditur dubia. *Mol.* *Less.* *Dica.* st. l. 2. t. 2. d. 12. dub. 3. *Lug.* n. 14. *Bona.* sp. *Steph.* alii que sic distinguunt, si adsit gravis temeritas, fore mortale, uti si ex levi indicio opineris de Religioso, quòd incestarit suam matrem, aut de viro sancto, quòd sit hæreticus, nam ex hac enormitate mali & probitate personæ læsæ multùm crescit hæc temeritas: E contra si temeritas ob raram ejusmodi circumstantiã non augeatur, meritò cum comuni censendũ est semper esse veniale tantùm.

§. 3. Qua nvis judicium temerarium sit minus peccatum quàm detractio, tamen graviter prohibetur, *Matth.* 17. & *Luc.* 6. nolite judicare & non judicabimini, nolite condemnare & non condemnabimini, ideòque est mortale ex genere suo, uti habet communissima cum *S. Thom.* 2. 2. q. 60: a. 3. nam æquivalenter imponit proximo falsum crimen, quem sine causa habet, v. g. pro adultero; & de se radix est etiam externi contemptus ac dehonorationis, ergo homines meritò graviter sunt inviti de tali judicio. Neque per hoc excusatur gravitas, quòd fama, quæ auferitur, statim possit restitui, nam te-

merè judicans de se comparatus est ad persistendum in suo iudicio, uti n. 1176. dictum est.

1179 §.4. Temeritas potest dupliciter contingere, uti notat *Haun.* n. 520. vel advertendo, quòd indicia sint insufficientia, vel tantùm nolendo inquirere, an indicia sint sufficientia, attamen advertendo obligationem inquirendi, & ita communiter contingit; posset autem temeritas deprehendi hac regulâ, nempe si indicia secundùm se sint indifferentia aut rarò conjuncta cum aliquo effectu, temerarium est ex illis colligere talem effectum: E contrà si secundùm se ut plurimùm sint conjuncta, non erit temerarium; possunt tamen aliqua respectu unius personæ aut materiæ, & non respectu alterius esse sufficientia, uti intelligetur ex seqq. Quænam autem materia censeri debeat gravis in iudicio temerario dicitur à n. 1194.

1180 §.5. Si adsint probabilia indicia pro eo, quòd aliquis sit malus, licitum est positivè dubitare seu iudicare dubium esse, an sit bonus an malus, quia nemo rationabiliter potest esse invitus, si hoc, quod verè dubium est, ego iudicem esse dubium. E contrà si adsint motiva utrimque probabilia, aliqua pro eo, quòd sit bonus, alia pro eo, quòd sit malus, videtur esse injuria, si positivè iudicetur malus, quia in dubio nemo est condemnandus, & in æquali causa melior est conditio possidentis, *Lug. Haun.* n. 522. & alii contra *Less.* n. 37. *Petsch.* & alios, qui dicunt hoc esse tantùm contra Charitatem, & quidem leve: Nihilominus in eo casu non est opus positivè iudicare esse bonum, sed suspendi potest omnis assensus, quia nemo tenetur se exponere periculo errandi: notântque omnes, si adsint talia utrimque motiva, licitum esse reflexè iudicare utramque partem esse probabilem, nempe probabile

bile esse, quòd fit malus, & probabile esse, quòd fit bonus, nihil determinatè asserendo de ipso objecto directo; hoc tamen iudicium, quo iudicatur esse probabiliter malus, debet esse tantùm speculativum & non practicum, id est, sic iudicans debet se gerere, ac si alter esset bonus, nec debet hoc iudicio regulare suum affectum aut ullam aliam actionem in præiudicium ipsius.

§. 6. Temerarium & superstitiosum est ex nomine baptismali conjicere, an aliquis fit probus vel improbus, fidelis aut infidelis &c. uti contra Juristas aliquos docent *Bart. Rayn.* aliique communissimè cum *Gob. in Exp. t. 2. à n. 343.* quia nomina ex se non inclinant ad malos vel bonos mores, & imponuntur independentè à complexione hominis, quæ tum adhuc ignota est, & antècedenter ad futura contingentia, quæ soli Deo nota sunt. 1181

§. 7. Si corpus hominis fit, non ex morbo, vulnere aut alio accidente, sed ex natura deforme, præsumunt multi Juristæ animam inesse non bonam, hinc absolutè verum esse dicit *Tiraq. Species corporis simulacrum est mentis figuræq; probitatis,* & *Menoch.* ait, fieri non potest, ut qui omnino deformatus est, bonus sit; testaturq; *Lean.* Judices in praxi facere, ut si duo cum paribus indiciis accusentur, priùs torturæ subiciatur deformatus quàm pulcher: sed *Gob. t. 11. n. 1019.* rectè rejicit illud dictum *Menochii*: quamvis autem ejusmodi Judices non damnet, rectè tamen concludit esse temerarium ex sola deformitate corporis suspicari mortale vitium alicujus, quia deformitas provenit ex physicis causis planè naturalibus, & constat singula sæcula tulisse homines corpore deformes & animo admodum præstantes ac bonos. 1182

§. 8. Si quis emat venenum, & non emat à te, ne- 1183

que ad te spectet impedire damnum, quod inde potest oriri, temerarius es, si suspiceris emi ad nocendum, quia nulla honesta causa est, cur id timere vel suspicari debeas; in dubio autem, per se loquendo, quisque præsumi debet bonus, cum sit in possessione innocentia. E contra si à te emat, vel ad te spectet impedire damna, quæ inde possunt oriri, potes timere & suspicari malum animum, quantum necessum est ad impediendū damnum, quod tibi vel alteri inde oriri posset, ita *Molin. Disp. 14. Carden. in 1. Crisi. D. 6. à n. 263. Petsch. de Restitut. Quæst. 5. Artic. 2.* Ratio est, quia ad vitandum peccatum vel damnum Proximi, in tantum præsumi potest alter esse malus, quantum necesse est ad illud præcavendum, uti notant Juris-Periti apud *Carden.* talis enim præsumptio non causat iudicium de improbitate alterius, sed tantum dubitationem, quæ ob magnitudinem periculi prudens est & iusta, ideoque alter non potest esse rationabiliter invitus: sic si videas hominem noctu hærentem ante domum tuam, non peccas timendo malum & parando defensionem, in quo tamen præsumis illum esse iniquum, antequam probes, nihilominus justè præsumis, si non facias magis, quam requiritur ad securitatem tuam: notat tamen *Stephan. n. 40.* expedire tum formare tale iudicium, non nego hominem illum esse bonum, imò (quantum ad me) habeo pro bono, tamen nolo propterea subire periculum, quod subesse posset, si forte sit malus.

1184 §. 9. An sit vel non sit temerarium, si credam, quod unus affirmat, colligi debet præcipuè ex circumstantiis illius, qui dicit, & de quo dicit, nam si ille, qui dicit, sit homo, qui communiter nimis liber est in loquendo, nec multum curat, sitne verum an falsum, quod loquitur, aut si sit malè affectus

ctus erga illum, de quo dicit, aut si ex illius depressione sperare possit commodum, temerarius ero, si credam: de cetero, si non adsit talis circumstantia, non ero temerarius, si credam.

§. 10. Quamvis mulier conjugata soleat se inebriare, temerarium est (saltem in Germania) ideo judicare esse adulterā, quia scitur multas in Germania esse bibaces, quæ tamen servant fidem conjugale: quòd si esset puella vel vidua, *Gob. in Quin T. 5. c. 43. Num. 63.* dicit non fore peccatum suspicari esse leviculam; hoc tamen non videtur sufficere ad iudicium. Dixi, *saltem in Germania*: quia si esset in Gallia, in Italia aut in Hispania, *Gobat* dicit non fore peccatum judicare, quòd sit prostituta pudicitia, sed verius videtur, quòd accedere debeant alia indicia, ut hoc finè temeritate judicari possit.

§. 11. Si Titius accipiat rem Caji, vel si res Caji 1186
reperiatur apud Titium, Titius non semper poterit judicari esse fur, nam si accipit modo non insueto, uti solent opifices vicini quandoque ab officina alterius absentis accipere instrumentū aut aliud simile, quod restituere solent, tunc præsumi non debet voluisse furari, nisi aliunde esset suspectus, & aliunde accederent conjecturæ: è contrà si accipiat modo insueto, v. g. non ad usum nunc, sed occultando, præsumi potest esse fur, *Haunold. n. 272*; similiter quamvis res tua reperiatur in aliena domo, nō ideo poteris præsumere furē, nisi aut homo improbus sit, aut clam acceperit & occultet, aut vili pretio à fure emerit, aut solitus sit à furibus emere, his enim casibus est præsumptio contra ipsum, nisi aut furem ostendat, aut designet, à quo emerit, si enim dicat se emisse à transeūte vel ab ignoto, non evitabit suspicionē mali, uti docent *Perez & Haunoldus n. 278*, habeturque clarè L. 5, Cod. De Furtis.

§. 12.

1187 §. 12. Si temerè judicem malum grave de homi-
ne, quem non nosco, nec dignoscam posthac, non
est mortale, quia talis ignotus non potest notabili-
ter ægre ferre meum judicium, uti homo larvatus,
quē nō possum noscere, notabiliter ægre non feret,
quamvis judicē esse malū, *Mol. Lugo n. 26. Nec refert,*
quòd graviter peccarem, si talem, quamvis ignotū,
graviter percuterē, *Nam percussio graviter afficit*
ipsū, prout est hic homo, qui tangitur, quāvis enim
nō noscam, tamē illi graviter malè facio: è contrà si
lædas famā ipsius, non lædis ipsum, prout est par-
ticularis hic homo, quia nō cognoscis eū ut talem,
sed lædis ipsum sub ratione comūni hominis, cum
quo stat, quòd adhuc bene sentias de ipso, prout est
particularis hic homo, v. g. de Titio larvâ induto
temerè judicas, quòd sit impudicus grassator, & ta-
men de eodem Titio scis, & interrogatus diceres
non esse talem, ergo Titius non potest de illo judi-
cio tuo temerario esse graviter invitus.

1188 §. 13. Tenendum est cum communi contra *Mol.*
D. 13. n. 1, quòd judiciū temerarium specie distin-
guatur à detractioe, uti satis probat communis
sensus & praxis Fidelium, qui in Confessione se de
his seorsim accusant; & rationem dat *Lugo n. 33,*
quia per judicium temerarium non aufertur fama
radicalis sive notitia habitualis de bono alterius,
sed solūm fama formalis, id est, assensus talis noti-
tiæ, qui enim temerè judicat, sufficienter advertit
temeritatem, ergo non tollit radicem bonæ existi-
mationis, sed hanc per se ipsum recuperare potest:
è contrà per detractioem tollitur utraque fama
apud audientem, ita ut non redeat bona existi-
matio, nisi ab extrinsecò meliùs informetur.

1189 Q. 216. *Quenam sint motiva contra hæc peccata te-
meritatis. Bl. Decem eorum suggerit & fusè explicat*

Lan-

Lancicius Opusc. 19. sunt autem hæc, 1. Vindicta Dei, quia temerarius involat in Jus Dei, cujus solus est nôsse & judicare de internis, nos verò arguimus & condemnamus, antequam id Deus fecerit. 2. Injuria in Christum, qui solus est constitutus Judex vivorum & mortuorum. 3. Exemplum Christi, qui licet Judex & omniscius, cautissimè processit; imò se excusavit, ne judicium ferret, ubi opus non erat. 4. Status rerum humanarum, quia nihil est, etiam sanctissimum, imò nec opera Dei sunt talia, quin possint in malam partem explicari, irrationabile autem est & iniquum sic detorquere. 5. Ignorantia nostra, quia (ut ait S. Aug. Lib. 3. Confes. c. 9.) *Multa facta, quæ hominibus improbanda videntur, testimonio tuo approbata sunt, & multa laudata ab hominibus, te teste damnantur, cum sæpe se aliter habet species facti, & aliter facientis animus atque articulus occulti temporis.* 6. Multiplex malitia hujus peccati, est enim contra Charitatem & Justitiam, procedit ex levitate animi, superbia, irreverentia erga Deum & homines. 7. Occulta & justa Dei dispositio, qui per defectus sæpe celat suorum Sanctorum virtutes, ad eos in humilitate continendos aut reipsa humiliandos. 8. Viri sancti studiosè quandoque faciunt talia exterius, quæ videantur reprehensibilia, eo fine, ut non habeantur sancti, sed ut contemnantur, iniquum autem est ideo velle eos censere improbos. 9. In nobis plura mala videre possumus & debemus. 10. Placet Deo, si omnia in bonam partem interpretemur, estque hoc opus plurimum virtutum.

Quid illi sit faciendum, qui scrupulosè vexatur judiciis temerariis, diximus Lib. 1. n. 552, quibus adde, quòd ejusmodi homines vix unquam habeant judicia, quamvis se habere putent, sed sunt
meræ

meræ apprehensiones violentæ & impressiones phantasiæ, ita fortes, ut videantur esse assensus, cum tamen nequidem sint suspensiones voluntariæ.

DUBIUM 11.

Quid sit & quàm grave peccatum Detractio.

1190 **R** *Esp.* Detractio est alienæ famæ injusta violatio vel denigratio. Differt à Contumelia, quæ est injusta honoris diminutio, 1. Objecto; quia contumeliâ honor, detractio autem fama læditur, quæ est opinio, seu existimatio de alterius excellentia; honor autem est testificatio alienæ excellentiæ animo conceptæ. 2. Differt modo, quia contumelia instar rapinæ fit apertè, contra præsentem; detractio ut plurimum instar furti occultè, & contra absentem. Unde licet contumelia detractioe gravior sit, est tamen detractio peccatum mortale ex genere suo; etsi ex parvitate materiæ, aut indeliberatione, fieri possit veniale. Ratio, quia est gravius furto, quod est mortale, cum lædat Proximi famam, quæ est majus bonum, quàm opes.

Detractio alia est directæ & formalis, quæ fit ex intentione famam lædendi: alia indirectæ, & materialis tantum, quæ fit ex levitate & loquacitate aliqua. *Ex dictis resolves:*

I. Regulariter non est mortale, (etsi per accidens, ratione damni sequentis, tale esse possit) revelare naturales defectus animi, corporis, vel naturalium, quia tales non sunt morales; nec infamia apud prudentes reputatur, quod quis, v. g. fit stupidus, spurius, luscus. *Bonac. Tom. 2. de Resistit. in particulari. D. 2. Q. 4. P. 2. N. 8.*

II. Plerumque etiam levis detractio habetur, si alium infames generalibus nominibus peccatorum mortalium, v. g. esse iracundum, superbum, &c.

(etsi